

# Hasan Yzzat Çardagly

Category: Goşgular, Hekaýalar, Kitapcy, Sözler, Türkmen dili, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly  
написано kitapcy | 22 январа, 2025

Hasan Yzzat Çardagly HASAN YZZAT ÇARDAGLY

## ■ Perzentlik borjy

Kerkukly edebiýaty öwreniji alym, şahyr, pedagog Hasan Yzzat Çardaglynyň gyzy kakasynyň taýýarlan, emma ol bimahal aramyzdan gidendigi sebäpli okyjylara ýetirilmän galan işlerinden biri bolan «Hekaýaly hoýratlar we nakyllar» («HİKÂYELİ HORYAT VE ATASÖZLERİMİZ») atly kitabyny osmanly türkmençesinden we arapçadan häzirkizaman türk diline geçirip umumytürkmen edebiýatyna bahasyna ýetip bolmajak gymmatly işi peşgeş etdi.

Ömrüňiz uzak bolsun, hormatly mugallymym Mübejjel!..

Hormatly Hasan Yzzat Çardagly, ruhuňyz şat bolsun!..

## ■ Hasan Yzzat Çardagly kim?

Türkmen edebiýatynyň belli edebiýatşynas alymy we şahyry Hasan Yzzat Çardagly 1934-nji ýylda Kerkugyň Çardagly obasynda üç çagaly Yzzat Zeýnel begiň we Fehime hanymyň maşgalasynda olaryň üçünji çagasy bolup dünýä indi. Yzzat Zeýnel beg obanyň sylanýan kethudalarynyň biri eken. 1938-nji ýylda Fehime hanym aradan çykansoň, maşgala Kerkuga göçýär. Hasan Yzzat daýzasynyň elinde terbiýelenýär. 1971-nji ýylda Yzzat Zeýnel beg hem aradan çykýar.

Hasan Yzzat başlangyç bilimi Kerkugyň El-Faýsal mekdebinde, orta bilimi El-Şarkiýa mekdebinde alýar. 1954-nji ýylda tamamlap, Bagdadyň Mugallymlar mekdebinde mugallym bolup işe başlaýar. Şol ýyl Kerkugyň Ýaýçy başlangyç mekdebine mugallym bolup geçýär. Ençeme ýyllap Kerkugyň Elizze we Talymdepe başlangyç mekdeplerinde arap dili we edebiýaty, bedenterbiýee derslerinden okadýar. Hasan Yzzat harby gulluga gitmeýär, sebäbi şol döwürler döwlet pedagoqlara ýiti mätäçlik

çekýändigi üçin mugallymlary harby gulluga almandyrlar.

1966-njy ýylda Päkize hanym bilen durmuş guran şahyryň baş çagasy dünýär. Progressiw adam bolan Hasan Yzzat çagalarynyň ylymly-bilimli adamlar bolup ýetişmegi üçin uly aladalar edýär.

Çagalary Hamdy (liseýde matematika mugallymy), Özlem (liseýde arap dili mugallymy), Muazzez (başlangyç mekdepde türkmen dili mugallymy), Mübejjel (başlangyç mekdepde türkmen dili mugallymy), Hilmi (nebit şerketiniň işgäri).

Kerkugyň Reşit başlangyç mekdebinde işläp ýörkä, 1983-nji ýylda 29 ýyllyk pedagoglyk karýerasynyň soňuna nokat goýup, nepaga (pensiýa) çykýar.

Uzaga çeken ýüregagyrydan ejir çeken Hasan Yzzat Çardagly 68 ýyllyk ömrüni 2002-nji ýylyň 28-nji aprelinde tamamlap, bakyýete göç etdi. Şahyryň gubury Kerkugyň «Şehitler» gonamçylygyndadyr.

Hasan Yzzat mugallymçylyk eden ýyllarynda, 1964-nji ýylda Dymaşk hukuk fakultetine okuwa girdi we ony 1973-nji ýylda tamamlady. Şonuň üçin nepaga çykandan soň birsalym aklawjylyk bilen meşgullanýar. Emma çeper edebiyata göwün beren şahyr ömrüniň iň soňky minudyna çenli döredijilik we ylmy işler bilen içgin gyzyklanyp, birnäçe kitaplary miras goýup gitdi.

Şahyr okumyşlygy bilen birlikde ezber edebiyatşynas alymdy. Ol 1956-njy ýyldan başlap dürli gazet-žurnallarda edebiyatyň dürli meseleleriniň üstünde durýan makalalar bilen çykyş edip başlady. «Täze mugallym ýazyjylar» (“Yeni Öğretmen Kalemler”) rubrikasy astynda arap dilinde neşir edilýän “El Turas El Şa’bi”, “Kulluşeý” we “Kerkük” gazet-žurnallarda arap dilinde çykan makalalary bilen giňden tanaldy. Şeýle-de “Afak”, “Beşir”, “Kardeşlik”, “Ýurt” we «Agzybirligiň ýaňy» (“Birlik Sesi”) ýaly gazet-žurnallarda ençeme ylmy makalalary çap edildi. Türkmen medeniýeti boýunça ýazan ylmy makalalaryny türkmen dilinden arap diline geçirip, arap dilli okyjylaryň ünsüni özüne çekdi. Ylmy-populýar işleri, ýazan çeper eserleri bilen Yrak türkmen edebiyatynyň uly boşlugyny dolduran ussat ýazyjy manyly ömrüli halkyna, watanyna we türkmen diline örküni baglan aň-düşünjeli nesilleri yetiştirmek üçin bagyş

etdi. Ol okadan okuwçylarynyň ýaşayan öýlerine çenli gidip, olaryň has aň-düşünjeli we hususanam türkmen milli medeniýete wepaly bolup ýetişmekleri üçin ýadawsyz işleri amala aşyrdy.

Hasan Yzzat goşgy okamagy gowy görüpdür. Ol türkmen we arap dillerinde labyzly goşgy okaýyşlary bilen türkmen medeniýetine ygrarly nesliň ýetismegine öňäýak boldy. Türkmen-türk we arap edebiýatynyň iň saýlama wekillerinden bolan Muhammet Fuzuly Baýatly, Mehmet Akif Ersoý, Halyl Jebran, Seýit Nesimi, Omar Haýýam ýaly ýazyjy-şahyrlardan täsirlenen, edebiýata durky bilen janköýerlik edýän ezber mugallymlary ýetiştirdi.

Hasan Yzzat Çardagly arap, pars we iňlis dillerinu suwara bilipdir. Ol türkmen medeniýetini we edebiýatyny arap dünýäsine tanatmak üçin käbir eserlerini arap dilinde ýazypdyr. Ýazan goşgularyny özi üç dile-de geçirip dürli gazet-žurnallarda çap etdirdi, kitaplar taýýarlady.

Taýýarlan we çapa taýýar duran onlarça kitaby bolan Hasan Yzzat Çardaglynyň 1989-njy ýtlda edebi jemgyýetçilige sowgat beren «Köne nesliň türkmen şahyrlary» («Şua'ra Ettürkmen Minelcil Elmazi») we «Täze nesliň türkmen şahyrlary» (Şua'ra Ettürkmen Elmuasirun») atly iki awtobiografik eseri bardyr:

#### ■ «Köne nesliň türkmen şahyrlary»

1989-njy ýylda neşir edilen bu kitapda Yrak şahyrlaryň watany hökmünde tanadylýar. Yrak hakykatdanam şygryýet dünýäsiniň iň baý merkezleriniň biridir. Hasan Yzzat bu kitabynda geçmişden XX asyra çenli Yrakda ýaşap geçen iň görnükli türkmen şahyrlaryndan söz açýar. Alym kitapda Seýit Nesimi, Muhammet Fuzuly Baýatly, Osman Ruhy el-Bagdady ýaly türkmen şahyrlarynyň durmuşyndan we döredijiliginden nusgalar berýär hem-de olaryň şygrylaryny arap diline terjime edipdir.

#### ■ «Täze nesliň türkmen şahyrlary»

Hasan Yzzat bu kitabyňyň üstünde 1960-njy ýyllarda işläp başlapdy. Şol wagtlar Yrakda kitap ýazmagyň juda kyndygy göz önüne tutulsa, onda bu antologiýanyň gymmaty öz-özünden belli bolýar. Ýazyjy giň gerimli barlaglar geçiripdir, ençeme

ýyllaryň gazet-žurnallaryny seljeripdir, birnäçe ýazyjy-şahyrlar bilen duşuşypdyr. Kitap neşir edilende gyzgyn seslenme döredipdir. Filologiýa ylymlarynyň doktory Fazyl Mehdi Baýatly bu gymmatly kitabyň ähmiýetine ünsi çekipdir we öz taýýarlan «Türkmen edebiýatynyň taryhy» atly ylmy işinde mundan giňden peýdalanypdyr. Kitap 1959-njy ýylyň 14-nji iýul gyrgynçylygyny gözi bilen gören şahyrlary hem birin-birin sanaýar. Şol döwür türkmenleriň syýasy, edebi we sosial taýdan uly üýtgeşmeleri başdan geçiren döwürdir. Bu galagoply döwürde ýazyjy-şahyrlaryň döreden eserleriniň baş temasy watansöýüjilikdir. Hut şol eserlerem türkmen edebiýatynyň iň kämil nusgalary bolmagynda galýar.

Hasan Yzzat 68 ýyllyk ömründe durmuşda başyndan geçiren galagoply wakalaryny ussatlyk bilen hekaýatlaşdyran beýik ýazyjydy. Ol bu hekaýalaryny «Ömrümiň iň aýgytly pursatlary» ady bilen bir kitaba jemläpdi. Emma onuň kitap bolup çykanyny görmek ýazyja miýesser etmedi.

Hasan Yzzat Çardaglynyň neşir edilmän galan we häzirem neşir ediljek nesipli gününe garaşyp ýatan eserleriniň käbirleri şu aşakdakylardyr:

- «Şuýuhu El-Yslam»;
- «Ömrümiň iň aýgytly pursatlary» («Hayatımın En Kritik Saatleri»);
- «Türkmen edebiýatyndan ak goşgy» («Türkmen Edebiyatından Serbest Şiir»);
- «Arap we türk edebiýatyndan saýlama nusgalar» («Arap ve Türk Edebiyatından Seçtiklerim»);
- «Hekaýaly hoýratlar we nakyllar» («Horyat ve Atasözlerimizin Olayları»);
- «Ýadyma düşenler» / goşgular ýygyndysy («Yâdıma Gelenler» / şiir)
- «Atlar» / saýlanan goşgular («Adlar» / seçilen şiirler)
- «Edebiýat kerweni» («Edebiyat Kervanı»);
- «Hoýratlarymyz boýunça pikirler» («Horyatlarımız Üstüne Düşünceler»).

Hasan Ýzzat Çardaglynyň 1989-njy ýylda neşire taýýarlap, hatda çap etmäge rugsat alansoň, urşuň başlanandygy zerarly okyjylara ýetirmek miýesser etmedik “Horyat ve Atasözlerimizin Olaylary” atly osmanly-türkmen dilinde ýazan eserini onuň gyzy Mübejjel hanym «Hekaýaly hoýratlar we nakyllar» (“Hikâyeli Horyat ve Atasözlerimiz/ Hasan İzzet Çardağlı”) ady bilen häzirki zaman türkmen elipbiýine geçirip çap etdirdi we edebi jemgyýetçilige sowgat etdi.

Ahmet ÝANAR. Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly